

Nieuw voor Groningen: Vale Pijlstormvogel

Willem Pier Vellinga & Bert de Bruin

Zeevogels zijn nogal zeldzaam in de provincie. Als er wat vliegt, dan is het vaak bij harde noordwestelijke wind in het najaar. Algemeneren soorten als jagers en Jan-van-genten kun je dan met enige regelmaat nog wel waarnemen, maar pijlstormvogels zijn in onze contreien zeer zeldzaam; van de Noordse Pijlstormvogel zijn voor Groningen negen gevallen bekend, de Grauwe Pijlstormvogel is slechts twee keer vastgesteld en officieel zijn er geen gevallen van andere soorten pijlstormvogels. De waarneming van een nieuwe pijlstormvogelsoort voor de provincie op een zomerse dag eind juli is in alle opzichten bijzonder.

Op 22 juli 1995 was Willem Pier Vellinga, zoals wel vaker te vinden in Lauwersoog. De wandeling vanaf de kazerne had weinig hoogtepunten gekend en hij was van plan de bus van half vier naar Groningen te nemen. Omdat het nog maar drie uur was en het behoorlijk waaide (WNW 5-6) posteerde hij zich op de dijk bij de boot naar Schier om even over de Waddenzee te speuren met zijn telescoop.

Vanuit het westen naderde een vissersboot met een grote groep meeuwen in het zog; er werd bijvangst over boord gegooid. Plotseling zoefde er een donker kruis tussen de meeuwen door. Het verdween in de drukte op zee, maar het silhouet, de stijfgehouden, opvallend rechte vleugels en de kleur suggereerden direct een pijlstormvogel. Even later verscheen de vogel opnieuw en leek de vissersboot te gaan volgen. Omdat de koers van het schip vlak langs het havenhoofd leek te gaan, trok WPV daar een sprintje heen om de vogel dichterbij en onder betere lichtomstandigheden te kunnen zien. Inderdaad kon hij nu op een afstand van ongeveer 250 meter genoeg details aan het beest zien om het te determineren als Vale Pijlstormvogel *Puffinus mauretanicus*.

Toen de visser door zijn rommel heen was zocht de hele groep vogels een plaats op het water om uit te buiken. De 'pijl' werd nog zwemmend gezien, maar verdween snel uit het zicht in oostelijke richting.

Determinatie

Tijdens de ongeveer tien minuten durende

waarneming werden aanvankelijk alleen de vluchtkenmerken en structuur vastgesteld. De vlucht was als bij Noordse Stormvogel; de vleugels werden altijd stijf en recht gehouden. Hij maakte snelheid en hoogte met vier of vijf snelle vleugelslagen, dan een steile bocht omhoog en vervolgens een glijvlucht met afhangelende vleugels. Dit typische zeevogel-fenomeen staat bekend als *keilen*: het op de wind maken van bogen. Tijdens de vlucht viel het silhouet op: een kruisvormige vogel met stijve, lange en rechte vleugels, die langer waren dan het sigaarvormige lichaam. De vleugels zaten aan het midden van het lichaam (dus voor- en achterkant van het lichaam even lang). De staart leek vrij lang, breed en uitlopend in een punt. Dit laatste was goed te zien tijdens het keilen.

Toen de vogel dichterbij en in beter licht kwam werden de kleurkenmerken vastgesteld, zowel in vlucht als zittend op het water. De bovendelen waren donkerbruin met een subtiel verschil tussen de iets lichtere voorvleugel en de donkerder achterrand. De vleugelpunten waren nog iets donkerder. Deze tinten liepen zeer geleidelijk over. De onderdelen waren duidelijk lichter dan de bovendelen, en met duidelijker kleurverschillen; zandkleurig met duidelijk donkerder delen aan de achterrand van de vleugels, flanken en anaalstreek. Ook hier geen abrupte verschillen, maar tussen bovenkop, wangen, zijhals en kin-keel het meest contrastrijk. Al met al een bruine vogel, zonder scherpe contrasten, die naar achteren toe steeds donkerder werd. De dunne snavel

was geheel donker en ongeveer even lang als de kop. Het donkere oog bevond zich in het donkere gedeelte van de kop. De grootte werd alleen tijdens het zwemmen in alle rust vastgesteld. Hij was duidelijk kleiner dan de Zilvermeeuwen en iets kleiner dan de Stormmeeuwen, die hem vergezelden. Bovendien kon nu worden gezien, dat de vleugelpunten voorbij de staart staken.

Vorm, grootte, kleur en manier van vliegen sluiten Noordse Stormvogel, meeuwesoorten in onvolwassen kled en jagersoorten uit; die kunnen overigens tijdens stormachtige wind wel een vergelijkbare manier van vliegen tonen. Na uitsluiting van die soorten blijven alleen de pijlstormvogels over.

In totaal komen er zes soorten in aanmerking: Noordse, Yelkouan, Grauwe, Grote, Kuhls en Vale Pijlstormvogel. Grote en Kuhls Pijlstormvogel vallen af door hun grootte en contrastrijker verenkleed. Grauwe Pijlstormvogel is ook groter en heeft bovendien een geheel donker verenkleed met alleen op de ondervleugel een opvallende witte vlek. Er blijven dus drie soorten over, die oppervlakkig op elkaar lijken en overigens voorheen als één soort werden beschouwd. Volgens moderne taxonomische inzichten betreft het nu echter drie aparte soorten (Bourne *et al.* 1988, Ebels 1996).

De Noordse Pijlstormvogel is een opvallend zwart-witte vogel: zwarte bovendelen en puur witte onderdelen. De Yelkouan Pijlstormvogel is net zoals de Noordse Pijlstormvogel contrastrijk, maar heeft lichtbruine bovendelen. Na uitsluiting van bovengenoemde soorten rest alleen de Vale Pijlstormvogel. De kenmerken van de vogel van Lauwersoog passen allemaal goed op die soort.

Bedenk wel, dat de determinatie van de vogel van Lauwersoog onder ideale omstandigheden plaatsvond. Tegenlicht, harde regen en harde wind kunnen het determineren van pijlstormvogels (en zeevogels in het algemeen) behoorlijk bemoeilijken. Bovendien kan men optisch bedrogen worden door het gebruik van kijkers en telescopen; vooral op afstand kunnen grote vogels kleiner lijken dan ze in werkelijkheid

zijn en omgekeerd. Zo kan men gemakkelijk een determinatiefout maken bij een voorbijvliegende vogel. Van deze vogel zijn echter in goed licht en na langere observatietijd voldoende kenmerken vastgesteld om hem te determineren als Vale Pijlstormvogel.

De Vale Pijlstormvogel is een broedvogel van het westelijk Middellandse Zeegebied, die na het broedseizoen uitzwerft over het oostelijk deel van de Atlantische Oceaan. Enkele exemplaren vliegen door het kanaal de Noordzee op (Harrison 1983). Langs de Nederlandse kusten worden vooral sinds de late jaren 80 tussen juli en september jaarlijks enkele exemplaren vastgesteld. De grootste trefkans heeft men bij de Hondsbossche Zeewering in Noord-Holland. Daar kan soms dagen achtereen een exemplaar worden aangetroffen. Dit was het eerste geval voor Groningen en is inmiddels door de CDNA aanvaard.

Vroeger was het determineren van de toenmalige ondersoort iets voor zeevakexperts. Tegenwoordig willen steeds meer vogelaars de Vale Pijlstormvogel aan hun lijst toevoegen en dat vormt wellicht de verklaring voor het toenemende aantal waarnemingen sinds de late jaren 80. Misschien zullen in de toekomst met de huidige generatie soortgrage vogelaars ook meer waarnemingen voor Groningen worden gedaan.

Literatuur

- Bourne WRP, EJ Mackrill, AM Paterson & P Yésou 1988. The Yelkouan Shearwater *Puffinus (puffinus?) yelkouan*. *British Birds* 81: 306-319.
- Ebels EB 1996. Nieuws van het 'split- en lump-front'. *Club 450 io bulletin* 2. Supplement bij *Dutch Birding* 1996(*).
- Harrison P 1983. *Seabirds: an Identification Guide*. Beckenham.

*Willem Pier Vellinga. Parklaan 29a
9724 AR Groningen. 050-3189387
Bert de Bruin. Albertine Agnesplein 8a
9717 EV Groningen. 050-3139251*